

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою ДВНЗ

«Ужгородський національний університет»

Протокол № 2 від 30 січня 2024 р.

Голова Вченої ради, ректор

проф. Володимир СМОЛАНКА

**ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ
СЛУЖБОВЦІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ
«ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ
НА ЗАСАДАХ РІВНОСТІ, НЕДИСКРИМІНАЦІЇ,
ДОСТУПНОСТІ ТА ІНКЛЮЗІЇ»**

Розроблена на основі Типової
загальної короткострокової програми
підвищення кваліфікації, затвердженої
наказом Національного агентства України з питань
державної служби №159-23 від 29.09 2023 р.

ПРОФІЛЬ ПРОГРАМИ

1. Загальна інформація	
Назва програми	Забезпечення створення безбар'єрного простору на засадах рівності, недискримінації, доступності та інклюзії
Шифр програми	ТЗК/2023/004
Тип програми за змістом	загальна
Форма(и) навчання	очна або дистанційна (в синхронному режимі)
Цільова група	державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування
Обсяг програми	1 кредит ЄКТС
Тривалість програми та організація навчання	загальна тривалість програми: за дистанційною формою навчання – 5 днів
Мова(и) викладання	українська
Напрямок(и) підвищення кваліфікації, який (які) охоплює програма	створення безбар'єрного простору; дотримання прав людини та протидія дискримінації
Перелік професійних компетентностей, на підвищення рівня яких спрямовано програму	професійні знання з питань створення безбар'єрного простору; професійні знання щодо впровадження національного антидискримінаційного законодавства; прийняття ефективних рішень на основі публічного узгодження інтересів заінтересованих сторін; виконання на високому рівні поставлених завдань; комунікація та взаємодія/командна робота та взаємодія; управління змінами/впровадження змін/сприйняття змін
Укладачі програми	Навчально-науковий центр підвищення кваліфікації ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

2. Загальна мета

Формування професійних компетентностей державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування щодо забезпечення створення безбар'єрного простору на засадах рівності, недискримінації, доступності та інклюзії.

Підвищення рівня обізнаності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування щодо міжнародних і національних стандартів з прав людини, недискримінації, доступності та інклюзії для забезпечення створення безбар'єрного простору; розвиток вмінь державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування організовувати безбар'єрний простір в органах державної влади, органах місцевого самоврядування відповідно до вітчизняного законодавства та міжнародних стандартів; формування у державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування культури безбар'єрності у контексті філософії суспільства без обмежень

3. Очікувані результати навчання

За результатами навчання учасники професійного навчання повинні демонструвати:

Знання	загальних принципів та особливостей правового регулювання у сфері створення безбар'єрного простору; міжнародних стандартів з прав людини, недискримінації, доступності та інклюзії для забезпечення створення безбар'єрного простору; особливостей забезпечення фізичної, інформаційної, цифрової, суспільної та громадянської, освітньої, економічної безбар'єрності; законодавчих вимог щодо рівного поводження, недискримінації, забезпечення доступності та створення безбар'єрного простору в державних органах та органах місцевого самоврядування
Уміння	застосовувати норми міжнародного права та національного законодавства у сфері створення безбар'єрного простору; організовувати і проводити базовий аналіз своєї роботи та/або ситуацій для формування власної думки щодо гарантування рівності, інклюзії чи створення безбар'єрного простору; використовувати існуючі інструменти для захисту власних прав та прав інших людей

Навички	аналізу поточного стану та визначення ключових проблем у сфері створення безбар'єрного простору; комунікації та взаємодії між заінтересованими сторонами щодо створення безбар'єрного простору; прийняття рішень з урахуванням потреб щодо створення безбар'єрного простору; уникнення дискримінаційних практик у професійній діяльності; сприяння створенню безбар'єрного простору в межах службових повноважень; дотримання та популяризації культури безбар'єрності
4. Викладання та навчання (методи навчання, форми проведення навчальних занять)	
Під час навчання за дистанційною формою в синхронному режимі передбачається участь у вебінарах, під час яких проводяться міні-лекції, тематичні дискусії, практичні заняття, аналіз ситуацій та розв'язання ситуаційних завдань, перегляд відеоматеріалів, індивідуальна та групова робота учасників професійного навчання	
5. Ресурсне забезпечення дистанційного навчання	
Назви вебплатформи, вебсайту, електронної системи навчання, через які здійснюватиметься дистанційне навчання із зазначенням посилання (вебадреси)	Навчання здійснюється на платформі Google Meet. Для дистанційного навчання в синхронному режимі доступ до вебкабінету відеоконференції надається після реєстрації
6. Оцінювання і форми поточного, підсумкового контролю	
Складові оцінювання та їх питома вага у підсумковій оцінці (%)	Відвідування занять (дистанційно в синхронному режимі) – 60%. Самостійне опрацювання обов'язкової літератури, інформаційних та інших матеріалів – 10%. Підсумковий контроль – 30%. Документ про підвищення кваліфікації видається за умови набрання учасником професійного навчання не менше ніж 75%, обрахованих з урахуванням питомої ваги кожного із критеріїв оцінювання та за умови успішного проходження підсумкового контролю
Форма підсумкового контролю	Презентація результатів виконання індивідуальної письмової роботи на визначену тему або тестування

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ

(для дистанційної форми навчання)

Назва теми	Кількість годин				
	загальна кількість годин / кредитів ЄКТС	у тому числі:			
		аудиторні заняття	дистанційні заняття	навчальні візити	самостійна робота слухачів
Тема 1. Основні поняття: рівність, недискримінація, доступність, інклюзія, безбар'єрність. Безбар'єрна Україна для кожного(-ї)	3		2		1
Тема 2. Законодавство України щодо безбар'єрності, відповідність положень національного законодавства міжнародним стандартам з недискримінації. Національні програми, стратегії та політики	5		3		2
Тема 3. Просторова доступність: інфраструктура, вулиці та приміщення	4		2		2
Тема 4. Інформаційна та цифрова доступність	4		2		2
Тема 5. Безбар'єрність державних/публічних послуг	4		3		1
Тема 6. Бар'єри у ставленні, стереотипи та упередження стосовно різних суспільних груп, їх вплив на процеси прийняття рішень	4		3		1
Тема 7. Формування безбар'єрної організаційної культури в органі державної влади/органі місцевого самоврядування	4		3		1
Підсумковий контроль результатів навчання	2		2		
РАЗОМ	30 / 1		20		10

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Основні поняття: рівність, недискримінація, доступність, інклюзія, безбар'єрність. Безбар'єрна Україна для кожного(-ї)

Основні поняття: рівність, недискримінація, доступність, інклюзія та безбар'єрність, їх відмінність. Що таке рівність, недискримінація, доступність, інклюзія та безбар'єрність на прикладах.

Роль принципу недискримінації в теорії прав людини. Коректність використання термінів «інклюзивність», «безбар'єрність». Суспільні групи, які потребують інклюзивних рішень та безбар'єрності.

Філософія безбар'єрності та шість основних напрямів безбар'єрності.

Доступність та бар'єри. Види бар'єрів в різних життєвих ситуаціях: економічні, просторові, освітні, інформаційні тощо. Бар'єри в житті різних суспільних груп, зокрема через вік, стать, стан здоров'я, мобільність, соціальний статус тощо.

Бар'єри в питаннях цивільного захисту, негайного реагування та гуманітарної допомоги, їх вплив на рішення людей щодо евакуації, доступ до допомоги та на інші рішення в житті людини.

Бар'єри у житті цивільних та житті військових. Інклюзивне відновлення України: ключові виклики та можливі шляхи їх розв'язання.

Форми проведення навчальних занять та методи навчання: інтерактивні лекції, міні-лекції, презентації, тематичні дискусії, практичні заняття, аналіз ситуацій та розв'язання ситуаційних завдань, індивідуальна та групова робота учасників професійного навчання, робота в групах з кейсами (практична робота).

Тема 2. Законодавство України щодо безбар'єрності, відповідність положень національного законодавства міжнародним стандартам з недискримінації. Національні програми, стратегії та політики

Основні джерела впровадження принципу недискримінації в законодавстві України. Обов'язок створення доступного середовища – державні будівельні норми. Відповідальність за дискримінацію та інші порушення, пов'язані з доступністю та бар'єрами, суб'єкти реагування, інструменти захисту.

Порівняльний аналіз міжнародних стандартів та національного права з питань прав людини, недискримінації, доступності та інклюзії. Які стандарти Україна має врахувати як країна-кандидат на вступ до Європейського Союзу.

Національні програми, стратегії, інші документи з питань забезпечення безбар'єрного простору, гарантування та дотримання прав людини.

Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р, та її ключові елементи: яку доступність потрібно розбудовувати в Україні (далі – Національна стратегія). Шість напрямів Національної стратегії та їх практичне втілення згідно з пріоритетами, визначеними відповідними планами заходів з реалізації Національної стратегії.

Порівняльний аналіз нормативних та стратегічних документів під час практичної роботи.

Форми проведення навчальних занять та методи навчання: інтерактивна лекція з прикладами та розв'язанням ситуаційних завдань, практична робота.

Перелік питань, які виносяться на самостійну роботу учасників професійного навчання: національні стратегічні документи та їх порівняльний аналіз. Безбар'єрне спілкування та взаємодія. Безбар'єрність в Україні та світі. Концептуальні засади

безбар'єрності (опрацювання 1-3 серій освітнього серіалу Дія.Освіта «Держава без бар'єрів» <https://osvita.diia.gov.ua/courses/barrier-free-government>).

Тема 3. Просторова доступність: інфраструктура, вулиці та приміщення

Просторова доступність – інфраструктура, вулиці та приміщення: що входить у безбар'єрний простір? Ключові виклики на шляху створення безбар'єрного простору в Україні.

Доступна інфраструктура: міста та села. Доступна транспортна інфраструктура: міжміський та громадський транспорт. Доступні приміщення публічного користування та громадського харчування, вуличні простори, зупинкові комплекси.

Ключові принципи універсального дизайну, інклюзивне відновлення України, участь та співпраця з організаціями громадянського суспільства, бізнесу, міжнародними організаціями.

Розв'язання ситуаційних завдань з пошуку рішень для забезпечення архітектурної доступності під час практичної роботи.

Форми проведення навчальних занять та методи навчання: інтерактивна лекція з прикладами та розв'язанням ситуаційних завдань, практична робота.

Перелік питань, які виносяться на самостійну роботу учасників професійного навчання: кращі практики безбар'єрних просторів та універсального дизайну в сучасній Україні (підбірка статей для самостійного читання). Поняття безбар'єрності. Складові нового світогляду безбар'єрності. Безбар'єрність як вимога законодавства та орієнтир державної політики (опрацювання 1, 2, 8 серій освітнього серіалу Дія.Освіта «Безбар'єрна грамотність» <https://osvita.diia.gov.ua/courses/barrier-free-literacy>).

Тема 4. Інформаційна та цифрова доступність

Сутність інформаційної та цифрової доступності. Ключові виклики інформаційній та цифровій доступності в Україні у мирний та воєнний час.

Ключові зміни у державній політиці щодо забезпечення доступності: відповідність національних стандартів міжнародним нормам (директиви ЄС та Марракеський Договір).

Інформаційна доступність та її забезпечення в роботі державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування із різними суспільними групами. Приклади інформаційної та цифрової доступності (робота з кейсами про просту мову, легке читання, використання застосунків для зчитування з екрану, переклад жестовою мовою).

Розв'язання ситуаційних завдань з пошуку рішень для забезпечення доступності інформаційних послуг під час практичної роботи.

Форми проведення навчальних занять та методи навчання: інтерактивна лекція з прикладами, аналіз ситуацій та моделювання пошуку доступних рішень, практична робота.

Перелік питань, які виносяться на самостійну роботу учасників професійного навчання: інформаційна безбар'єрність та її вплив на життя людини (опрацювання 5-ї серії освітнього серіалу Дія. Освіта «Безбар'єрна грамотність» <https://osvita.diia.gov.ua/courses/barrier-free-literacy>)

Тема 5. Безбар'єрність державних/публічних послуг

Доступні послуги: визначення та приклади. Цільові аудиторії доступних послуг.

Які послуги надає держава та ключові виклики їх доступності. Аналіз бізнес-процесу надання послуги та її доступності для людей з різними типами порушень функціонування і життєдіяльності за Міжнародною класифікацією функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ). Дизайн мислення при створенні публічних послуг.

Приклади, як створювати доступні послуги за вимірами: зручність фізичного розташування, доступність простору, доступність меблів, доступність інформації, доступність і зрозумілість маршруту отримання послуги, привітність надавачів послуг та культура надання послуг.

Відповідальність держави за безбар'єрність державних послуг. Контролююча функція держави у створенні бізнесом безбар'єрних послуг. Залучення організацій громадянського суспільства до моніторингу безбар'єрності послуг.

Роль державних органів та органів місцевого самоврядування у формуванні безбар'єрного економічного середовища: підтримка створення робочих місць, працевлаштування, розвитку підприємництва тощо.

Розв'язання ситуаційних завдань з пошуку рішень для забезпечення доступності державних/публічних послуг під час практичної роботи.

Форми проведення навчальних занять та методи навчання: інтерактивна лекція з прикладами, тематична дискусія, аналіз ситуацій, практична робота.

Перелік питань, які виносяться на самостійну роботу учасників професійного навчання: опрацювання методичних рекомендацій з питань формування безбар'єрності на робочому місці в державних органах та органах місцевого самоврядування. Головні стереотипи, упередження та судження. Людське різноманіття та права людини. Роль держави у створенні доступного і безбар'єрного середовища. Вплив людей на рівень доступності. (опрацювання 3-4 серій освітнього серіалу Дія.Освіта «Безбар'єрна грамотність» <https://osvita.diia.gov.ua/courses/barrier-free-literacy>).

Тема 6. Бар'єри у ставленні, стереотипи та упередження стосовно різних суспільних груп, їх вплив на процеси прийняття рішень

Стереотипи та їх вплив на процеси прийняття рішень. Стереотипи в інформаційному просторі України та їх вплив на сприйняття оточуючих, образи, які транслюють ЗМІ та реальність.

Стереотипи та поведінка: як пов'язані стереотипи, дискримінація та чому вони заважають розбудовувати безбар'єрну Україну.

Стереотипи, пов'язані з війною, та їх вплив на різні суспільні групи. Загроза мислення «вони – ми» як ймовірність формування додаткових розбіжностей у суспільстві.

Взаємозв'язок між особистими упередженнями та формуванням безбар'єрної організаційної культури. Усвідомлення власної відповідальності та розуміння додержання принципів недискримінації під час виконання посадових обов'язків кожним членом команди (державним службовцем/посадовою особою місцевого самоврядування).

Робота над подоланням власних стереотипів під час прийняття рішень.

Форми проведення навчальних занять та методи навчання: інтерактивна лекція з прикладами, розв'язання ситуаційних задач або тести, практична робота.

Перелік питань, які виносяться на самостійну роботу учасників професійного навчання: навички критичного мислення, як уникати мови ворожнечі в публічному просторі та професійній діяльності. Опрацювання глави «Етика взаємодії з різними людьми» Довідника безбар'єрності (<https://bf.in.ua/ethics/>).

Тема 7. Формування безбар'єрної організаційної культури в органі державної влади/органі місцевого самоврядування

Різниця між свободою слова та транслюванням стереотипів та/або дискримінаційним ставленням. Свобода слова та мова ворожнечі. Етика державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Інклюзивне середовище: просторові рішення, взаємодія та залучення. Що таке безбар'єрна культура та як її сформувати. Як підготувати та провести безбар'єрний захід.

У фокусі уваги безбар'єрних рішень – суспільні групи, які стикаються з бар'єрами через вік, стать, стан здоров'я, мобільність, соціальний статус тощо.

Важливість залучення до консультацій та роботи організацій громадянського суспільства. Принцип «нічого для нас без нас».

Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Узгодженість із принципами безбар'єрності в організаційній культурі органу державної влади/органу місцевого самоврядування.

Організація безбар'єрного робочого місця – внутрішні політики органів державної влади/органів місцевого самоврядування, навчання персоналу, облаштування, врахування та надання розумного пристосування для можливості виконання посадових обов'язків.

Практична робота з формування навички щодо дотримання та популяризації культури безбар'єрності.

Форми проведення навчальних занять та методи навчання: інтерактивна лекція з прикладами, тематична дискусія, практична робота.

Перелік питань, які виносяться на самостійну роботу учасників професійного навчання: опрацювання Рекомендованої методології проведення опитування та опрацювання його результатів, а також орієнтовний перелік запитань опитування щодо визначення стану безбар'єрності на робочому місці (додаток 1 до Методичних рекомендацій з питань формування безбар'єрності на робочому місці в державних органах та органах місцевого самоврядування), інклюзивний підхід під час ухвалення рішень, безбар'єрність на робочому місці, культура безбар'єрності (опрацювання 4-6 серій освітнього серіалу Дія.Освіта «Держава без бар'єрів» <https://osvita.diia.gov.ua/courses/barrier-free-government>).

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання результатів навчання здійснюється за такими критеріями:

- 1) відвідування дистанційних занять в синхронному режимі – 60%;
- 2) самостійне опрацювання обов'язкової літератури, інформаційних та інших матеріалів – 10%;
- 3) підсумковий контроль – 30%.

Форма підсумкового контролю – презентація результатів виконання індивідуальної письмової роботи на визначену тему або тестування.

Документ про підвищення кваліфікації видається за умови набрання учасником професійного навчання не менше ніж 75% від загальної суми складових оцінювання результатів навчання, обрахованих з урахуванням питомої ваги кожної із них та за умови успішного проходження підсумкового контролю.

ЛІТЕРАТУРА, ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ, ОБОВ'ЯЗКОВІ ДЛЯ ОПРАЦЮВАННЯ. ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Література та інші інформаційні ресурси

1. Довідник безбар'єрності. URL: <https://bf.in.ua/>.
2. Дія. Безбар'єрність: статті та інструкції, які допоможуть розібратися в державних послугах у важливі моменти життя. URL: <https://bf.dia.gov.ua/>.
3. Виртосу І., Печончик Т. Універсальний дизайн: практичні поради для кожного. URL: https://ud.org.ua/images/news/UniDesign_Web.pdf.
4. Універсальний дизайн у громаді: простір, предмети, інформація та послуги / автори-упоряд.: О. Іванова, М. Лебідь, С. Брем, Є. Свет. URL: https://naiu.org.ua/wp-content/uploads/2021/09/UniversalDesign-ItemsSpaceInfoServices_Brochure_Web_1.pdf
5. Попов Д. Короткий посібник з цифрової доступності. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-06/korotkiy_posibnik_z_cifrovoi_dostupnosti_-_ukr.pdf

Перелік нормативно-правових актів

1. Європейська Конвенція з прав людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
2. Конвенція про права осіб з інвалідністю. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text 1.
3. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю : Закон України від 21 березня 1991 р. № 875-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>.
4. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 6 вересня 2012 р. № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>.
5. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>.
6. Про затвердження плану заходів на 2023-2024 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2023 р. № 372-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/372-2023-%D1%80#Text>.
7. Державні будівельні норми України станом на 11 вересня 2023 р. URL: [https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/1_i_DBN_V.2.2-5:2023_«Zahisni_sporudi_civilnogo_zahistu»_очікується_z_1_листопада_2023_r._URL:_https://e-construction.gov.ua/opublikovano-proekt-dbn-v22-52023-zahisni-sporudi-civilnogo-zahistu?fbclid=IwAR3OYWkIgYoeqtUv-r_phnAZHm-GZgSdwiz7oNFFDcslGrbY5my1I46MB34](https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/1_i_DBN_V.2.2-5:2023_«Zahisni_sporudi_civilnogo_zahistu»_ochiкується_z_1_листопада_2023_r._URL:_https://e-construction.gov.ua/opublikovano-proekt-dbn-v22-52023-zahisni-sporudi-civilnogo-zahistu?fbclid=IwAR3OYWkIgYoeqtUv-r_phnAZHm-GZgSdwiz7oNFFDcslGrbY5my1I46MB34).
8. Методичні рекомендації з питань формування безбар'єрності на робочому місці в органах місцевого самоврядування, затверджені наказом Національного агентства України з питань державної служби від 04 квітня 2023 р. № 53-23. URL: <https://nads.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-metodychnykh-rekomendatsii-z-pytan-formuvannia-bezbariernosti-na-robochomu-mistsi-v-orhanakh-mistsevoho-samovriaduvannia>.
9. Методичні рекомендації з питань формування безбар'єрності на робочому місці в державних органах, затверджені наказом Національного агентства України з питань державної служби від 31 березня 2023 р. № 51-23. URL: <https://nads.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-metodychnykh-rekomendatsii-z-pytan-formuvannia-bezbariernosti-na-robochomu-mistsi-v-derzhavnykh-orhanakh>.
10. Марракеський договір про полегшення доступу сліпих, осіб з порушеннями зору або іншими обмеженнями з причин інвалідності сприймати друковану інформацію до опублікованих творів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/999_001-13#Text.

11. ДСТУ EN 301 449:2022 Інформаційні технології. Вимоги щодо доступності продуктів та послуг ІКТ (EN 301 549 V3/2/1 (2021-03), IDT)/ URL: https://online.budstandart.com/ua/calalog/doc-page&id_doc=97742.

12. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, затверджені Наказами Національного агентства України з питань державної служби № 72-21 від 28.04.2021 № 37-23 від 13.03.2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text>

13. "ДСТУ ISO/IEC 40500:2015 "Інформаційні технології. Настанова з доступності веб-контенту W3C (WCAG) 2.0"" URL: <https://www.w3.org/TR/WCAG20/>